

'Geef meertaligheid ruimte'

Meertalige kinderen hebben het idee dat hun thuistaal er niet mag zijn. Het onderwijs geeft soms deze totaal verkeerde boodschap.

W

il je een kind zich volledig laten ontwikkelen, geef op school dan ruimte aan de thuistaal. Dat zeggen emeritus lector meertaligheid en onderwijs Maaïke Hajer en haar opvolger, lector Jantien Smit van Hogeschool Utrecht. Het idee dat een kind zich het beste ontwikkelt als het alleen in het Nederlands leert, noemen ze een 'ondoordachte stellingname', waaraan goede bedoelingen, ongegronde aannames en politieke spanningen ten grondslag liggen. Ze signaleren een kentering.

In de openbare les ter gelegenheid van de benoeming van Jantien Smit gaf zij het voorbeeld van een leerling die vroeg of ze wel in het Turks mocht denken. Wat zegt dit voorbeeld?

Smit: "Dit voorbeeld komt uit een observatie die ik deed als onderdeel van een nascholing over hoe je de thuistaal een plek kan geven in de rekenles. Deze leerkracht spande zich daar al een tijdje voor in. Ze was verbijsterd toen een kind haar dit tijdens een toets vroeg. Het raakte haar. Blijkbaar is dit de boodschap van ons onderwijs: dat je niet in je eigen taal mag nadenken. Dat is nogal wat. Vrijheid van denken gaat immers vooraf aan vrijheid van meningsuiting. Meertalige leerlingen ervaren die vrijheid dus niet per definitie. Ik vind dat pijnlijk."

'Hier praten we Nederlands' is een veelgehoorde uitspraak in het onderwijs. Waarop is de overtuiging gebaseerd dat dat een prima aanpak is?

Hajer: "Het is een ondoordachte stellingname die te verklaren is vanuit de politieke spanningen van enkele decennia geleden. Als het om de multiculturele samenleving ging, heerste er een kil politiek klimaat waarin migranten zich moesten aanpassen. Alles wat daarmee in tegenspraak leek, werd uit de school verbannen, ondanks aardige pogingen om de eigen taal en cultuur mee te nemen in de integratie. Zoals OALT, het Onderwijs in Allochtone Levende Talen, dat zonder genuanceerde evaluatie uit het onderwijs is verdwenen. Over de aanname dat het voor leerlingen goed is om op school alleen Nederlands te spreken, werd daarna op opleidingen of in vaktijdschriften nauwelijks discussie gevoerd."

Met welke argumenten is die overtuiging in stand gehouden?

Smit: "Het heeft ook te maken met een gevoel van bedreiging, met het idee dat het voor de cohesie van een Nederlandstalige klas belangrijk is dat we allemaal alleen maar Nederlands spreken. Alsof het ondermijnd is om in onze samenleving, of in de klas, voor andere talen ruimte te maken. Voor ieder kind is taal het middel dat deelname in het

De gedachte dat al het onderwijs in het Nederlands moet, komt volgens emeritus lector Maaïke Hajer (rechts) voort uit een kil politiek klimaat waarin migranten zich moesten aanpassen. Dat klimaat slaat nu wat om. "Er is nieuwsgierigheid bij leraren en minder angst."

onderwijs mogelijk maakt. Iedereen kan zich daarin verplaatsen, iedereen heeft een thuistaal. Het perspectief van anderen innemen lijkt me essentieel.”

Is het wel mogelijk om verschillende talen een plek in het onderwijs te geven?

Hajer: “Ik heb veel onderzoek gedaan in Zweden, waardoor ik de Nederlandse aanpak vaak vergeleek met hoe men het in het Zweedse onderwijs doet. Daar heeft men een andere, positieve benadering van meertaligheid. Iedere leerling heeft er recht op eigen taalonderwijs en de inzet van de eigen taal bij andere vakken, als dat gunstig lijkt. Dat betekent dat de gemeente een inspanningsverplichting heeft om onderwijs in de thuistaal

te bieden. Kinderen die nieuw komen in Zweden, worden goed gescreend: wat weten ze al van wiskunde, biologie, et cetera. Als dan blijkt dat een kind geholpen is met steun in het Farsi of Arabisch, dan krijgt het die van meertalige onderwijsassistenten die het Zweeds en de thuistaal beheersen.”

Om achterstanden weg te werken, leggen we in Nederland de focus op de basisvaardigheden. Een gemiste kans?

Smit: “De roep om de basisvaardigheden kan in de hand werken dat de focus komt te liggen op lezen, rekenen en woordenschat. Dat kan een cultuur met zich meebrengen van oefenen, oefenen, ►

‘Als we blijven praten over taalproblemen bepaalt dat hoe we naar leerlingen kijken’

oefenen. Oefenen gebeurt vaak in stilte, terwijl we uit onderzoek weten dat je taal in interactie met anderen ontwikkelt. Dat betekent dat kinderen de kans moeten krijgen om veel te praten met elkaar, over inhouden die voor leerlingen boeiend zijn. Kinderen moeten leren om communicatieve doelen te bereiken in allerlei verschillende situaties waarin ze taal gebruiken: bij de bakker, in een rekenles of op de speelplaats.”

Wat is er nodig om ruimte te geven aan meertaligheid?

Smit: “Ik denk dat het goed is om te kijken wat precies de functie van onderwijs is. Wat willen we ermee? En waar heb je taal nou voor nodig? Over het rekenonderwijs wordt wel eens gezegd dat het te talig is geworden, dat die taal een hobbel is. Maar in het dagelijks leven moet je altijd rekenen in een context. De thuistaal kan helpen om de brug te slaan naar de school- en vaktaal die leerlingen simpelweg nodig hebben om rekenen toe te passen in het maatschappelijk verkeer.”

In het onderwijs staat men nu meer open voor thuistalen dan een paar decennia geleden.

Hajer: “De vluchtelingenstroom uit Syrië in 2015 heeft ons beter laten kijken naar wat je kinderen die in een andere taal onderwijs hebben gevolgd, kunt bieden. We dompelden ze een jaar onder in het Nederlands, zagen ze hun best doen en in het vmbo terecht komen, terwijl ze misschien wel vwo-capaciteiten hadden. Toen is de discussie op gang gekomen. Zouden ze niet in hun sterkste taal kunnen doorleren? Ik wil niet zeggen dat er in de praktijk al veel veranderd is, maar er zijn verschillende initiatieven in scholen waar men kijkt naar wat kinderen al kunnen vertellen in hun thuistaal. Er is nieuwsgierigheid bij leraren en minder angst. Je ziet dat nu ook door de komst van kinderen uit Oekraïne.”

Wat moet er gebeuren?

Smit: “Laten we ons ervan bewust zijn hoe we praten over meertaligen. We hebben het vaak over taalachterstanden, maar een achterstand in het Nederlands hoeft niets te zeggen over de gehele woordenschat of over de potentie van kinderen. Vaak wordt gezegd: Ouders lezen niet voor. Of: Ze praten alleen maar

Arabisch. Die negatieve *framing* weerspiegelt ons deficit denken, het denken in tekortkomingen. Als we blijven praten over taalprobleem, taalzwak, taalachterstand, dan bepaalt dat hoe we naar leerlingen kijken en hoe we het onderwijs inrichten. Het helpt niet voor een meertalig, taalrijk leerklimaat.”

Welke rol is er voor opleidingen?

Smit: “Meertaligheid verdient een centrale plek op opleidingen. Niet als een module NT2, maar verweven in het curriculum. Opleidingen moeten in de volle breedte kijken naar wat meertaligheid betekent voor het pedagogisch-didactisch handelen van een onderwijsprofessional. Een grote verandering krijg je niet puur van onderop, maar het zijn wel de onderwijsprofessionals die het moeten gaan doen.” ■

Lector Jantien Smit (rechts): “De roep om de basisvaardigheden kan een cultuur met zich meebrengen van oefenen, oefenen, oefenen. Maar oefenen gebeurt vaak in stilte, terwijl we uit onderzoek weten dat je taal in interactie met anderen ontwikkelt.”